

Het belang van het boek ligt, net als de eerste uitgave in 1997, in dergelijke analyses. Door het interneringskamp van onderuit te bestuderen en de kampbewoners, bewaking en administratie voorop te stellen, komen nieuwe inzichten naar voren. Hopelijk kan dit inspireren tot andere case-studies over de talloze kampen en gevangnissen waarin verdachten van collaboratie na de Tweede Wereldoorlog werden opgesloten.

De heruitgave verscheen op hetzelfde moment als de gelijknamige tentoonstelling in het Stads-museum van Lokeren. In deze tentoonstelling stond ook het perspectief van zwart, wit en grijs voorop: mythes werden ontkracht en er ging, net als in het boek, aandacht naar de periode die aan de bestraffing vooraf ging. Het is immers maar door een goed bewustzijn van de context waarin de opsluitingen plaatsvonden, dat de bestraffing en de ontsporingen die daarmee gepaard gingen, begrepen kunnen worden.

Dit perspectief is in Vlaanderen echter nog geen lang gemeengoed. Zo blies historicus en journalist Geert Clerbout in 2015 de lang doorgeprikte mythes nieuw leven in met zijn boek *En nu gaan ze boeten! Repressie tegen zwarten in Vlaanderen na WOII*. Collaborateurs werden hier voorgesteld als slachtoffers en de Belgische staat en straat als haatdragend. Bij de publieksevenementen rond de Lokerse tentoonstelling weerklonk tevens dit perspectief. Ook de veelbekeken Canvas reeks 'Kinderen van de collaboratie' uit 2017 toont hoe hardnekkig de zwarte mythes over de repressie kunnen zijn. De heruitgave van de genuanceerde en verhelderende studie van Rzoska kan daarom alleen maar met veel enthousiasme worden onthaald.

Helen Grevers

PETER HEYRMAN, JORIS COLLA
EN NOORTJE LAMBRICHTS

De sociale zekerheid van zelfstandigen in België, 1937-2017. Solidariteit en verantwoordelijkheid

Herent, Kadoc/Zenito, 2017, 311 p.

De verplichte sociale zekerheid voor werknemers, ingevoerd op initiatief van A. Van Acker op 28 december 1944, is één van de meest ingrij-

pende sociale gevolgen van de Tweede Wereldoorlog. De verplichte sociale bescherming van de zelfstandigen was op dat moment beperkt tot de kinderbijslag en zou pas geleidelijk worden uitgebreid tot andere sociale risico's (pensioen, ziekte en invaliditeit, moederschap) in de decennia na de Tweede Wereldoorlog. Dat proces mondde in 1968 uit in het sociaal statuut van de zelfstandigen, waarmee die beroepsgroep een eigen apart sociale zekerheidsstelsel kreeg, een situatie die vandaag nog steeds onveranderd is en één van de kenmerken uitmaakt van het Belgische sociale systeem.

Door het onderzoek dat Guy Vanthemsche de laatste 30 jaar heeft verricht is de geschiedenis van de sociale zekerheid van de werknemers goed gekend. Voor de zelfstandigen ligt dat anders: een grondige historische studie ontbrak. De onderzoeker moest zich behelpen met juridische overzichten. Dit boek, een uitgave van het KADOC en Sociaal Verzekeringsfonds Zenito, brengt daar verandering in. De wortels van het sociaal statuut sinds 1750 worden uit de doeken gedaan en de evolutie van het stelsel wordt geanalyseerd tot 2008. Een epiloog van de gedelegeerd bestuurder van Zenito sluit het werk af.

Het fraai uitgegeven, rijkelijk en origineel geïllustreerde boek (dat ook in het Frans bestaat) oogt als een 'koffietafelboek', maar dat is slechts schijn. KADOC-medewerkers Peter Heyrman (die al vele jaren onderzoek doet over de middenstand en ondertussen een eminent specialist geworden is op dit domein), Joris Colla en Noortje Lambrechts hebben een bijzonder grondige, goed gedocumenteerde (o.m. archief), kritische en zeer leesbare studie afgeleverd over een bijwijlen technische materie. Steeds wordt de specifieke problematiek van het sociale statuut van de zelfstandigen gekaderd in bredere maatschappelijke, economische en politieke evoluties, waarbij het analysekader België is. Waar relevant wordt de band gelegd met internationale evoluties.

De chronologie van de opbouw van de sociale zekerheid van de zelfstandigen is anders dan die van de werknemers. De Tweede Wereldoor-

log was geen breukmoment voor het stelsel van de zelfstandigen: het systeem ontwikkelde zich vooral in periodes waarin deze sociale groep in crisis was. De kinderbijslag was een politieke toegeving aan de geradicaliseerde middenstand na de verkiezingen van 1936, terwijl de verdere ontwikkeling vanaf de late jaren 1950 vooral op te vatten is als een vorm van sociale begeleiding voor een groep die bedreigd werd door de economische modernisering die zich na de wereldtentoonstelling van 1958 versneld doorzette en bij de zelfstandigen (vooral de kleinhandel) slachtoffers maakte; net daarom bepleitte het katholieke middenstandsboegbeeld Paul Vanden Boeynants een uitbreiding van de sociale bescherming. Tot de tweede helft van de jaren 1980 daalde het aantal zelfstandigen, een fenomeen dat voor een groot deel toe te schrijven was aan de inkrimping van het aantal boeren, die eveneens onder het sociale zekerheidsstelsel van de zelfstandigen ressorteerden. Dit leidde ertoe dat de inkomsten terugliepen, terwijl de kosten net stegen als gevolg van de vergrijzing. Terwijl de sociale zekerheid voor de werknemers toen ze werd ingevoerd een offensieve eis was van een sociale groep in opgang, was bij de zelfstandigen het omgekeerde het geval. Het ging in eerste vier decennia na de Tweede Wereldoorlog om een groep in neergang, die zich overigens op het vlak van het sociaal statuut niet uitgesproken revendicatief opstelde - al werd wel met enige afgunst naar het stelsel van de werknemers gekeken - maar eerder opteerde voor een sober stelsel dat vooral niet te veel financiële middelen mocht opsloppen, middelen die de zelfstandige liever in het bedrijf investeerde. Mede daarom hielden de zelfstandigen vast aan een apart niet erg royaal stelsel en werd een fusie

met het werknemersstelsel of volksverzekeringen naar Nederlands model beslist afgewezen.

Met de crisispolitiek van de jaren 1980 veranderde de situatie: het aantal zelfstandigen ging in stijgende lijn en het door het neoliberalisme geïnspireerde economische beleid zette in op het stimuleren van het ondernemerschap in het algemeen en van de KMO in het bijzonder. De ommekeer was al even eerder merkbaar, met de invoering van het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen in 1981, een op kapitalisatie gebaseerde vrijwillige aanvullende pensioenregeling. Onder Europese invloed werd het sociaal statuut verder verbeterd, vooral dan voor de vrouwen.

De katholieke organisaties speelden de hoofdrol in het hele verhaal en ijverden (meestal voorzichtig om de achterban niet te bruuskieren) voor een uitbreiding van het sociaal statuut. De auteurs gaan ook uitgebreid in op de rol van andere politieke actoren, niet alleen de liberalen, die een minder prominente rol hebben gespeeld dan men zou verwachten, maar vooral de socialisten die zoals Brusselaar Guy Cudell (Brussel telde veel zelfstandigen) aandacht hadden voor de sociale bescherming van de zelfstandigen en via de mutualiteit ook actief en met succes bij die groep recruteerden. In de meer recente periode vallen de initiatieven van de Vlaamse socialisten op.

Dit boek is een fundamentele bijdrage tot de geschiedenis van het Belgische sociaal systeem. Het herstelt als het ware het evenwicht van een historiografie die tot nu toe vooral focuste op de werknemers.

Dirk Luyten